

Jordbruksutskottets betänkande

1987/88:3

om fiske och vattenkraftsproduktion i Klarälven

m. m.

JoU
1987/88:3

Motionen

Yrkande

Motion 1986/87:Jo905 av Magnus Persson m. fl. (s), vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i vattenlagen i avsikt att undanröja att vid omprövning av vattendomar dispenser ges för uppförande av s. k. laxtrappor,

2. att riksdagen hos regeringen begär att frågan om ändrade förutsättningar för fångst av lax- och öring-smolt före Höljesdammen inklusive nedtransport till Vänern blir föremål för omförhandlingar vid vattendomstol,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en älvplan rörande vattendomar i Klarälven,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om centralfisket och vikten av ökad insyn i denna process,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en eventuell flyttning av centralfisket till Erlanderlaboratoriet i Munkfors,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om avels- och odlingsanläggning i närheten av Karlstad och Gullspång.

Motivering

I motion Jo905 av Magnus Persson m. fl. (s) redovisas i en utförlig motivering ett antal vattendomar angående kraftverk i Klarälven och kraftproduktionens inverkan på laxfisket m. m. Motionärerna anger i kronologisk ordning de kraftverk som byggts i älven (Dejefors, Forshult, Krakerud, Munkfors, Skymnäs, Skogsforsen, Edsforsen, Forshaga, Letten, Tåsan och Höljes) och vilka villkor som fastställts till skydd för fisket i resp. vattendomar, såsom byggande av laxtrappor, utsättning av smolt, upptransport av lax och öring m. m. Fiskets betydelse i både Klarälven och Vänern understryks. Motionärerna framhåller att de aktuella vattendomarna ger kraftföretagen dispens från skyldigheten att anordna laxtrappor så länge upptransport av lax sker med lastbil. Det är enligt motionen av största vikt att fisket ges en prioriterad roll i samband med att vattendomarna successivt omprövas. Det är också viktigt att den genetiska kontrollen sker på ett tillfredsställande sätt.

Utvecklingen av den naturliga reproduktionen, inte minst i Klarälven,

måste följas upp genom elfiskeundersökningar. Ändrade vattendomar kan innebära ändrade förutsättningar för en framtida tryggad uppvandring. En tryggad uppvandring är en förutsättning dels för naturreproduktion, dels för avelsfisket. Ökade uppvandringsskontroller borde ingå som en naturlig del i strävan att öka fiskebeståndet i Vänern och dess källflöden.

De hinder som i dag finns för att våra lax- och öringstammar fritt kan vandra så långt som möjligt till sina naturliga reproduktionsområden bör snarast undanröjas.

De erfarenheter som hittills förevarit tyder på att om vi skall kunna öka och skydda lax- och öringbeståndet i dessa fiskevatten måste fisket ges en starkt roll i framtiden. Det är av största vikt att vid omprövning av aktuella vattendomar det också sker en väsentlig förbättring av de naturliga förutsättningarna för att öka fiskbeståndet i Klarälven.

Domarnas nuvarande utformning har fått till följd att lax- och öringfisket i övre Klarälven är begränsat. Ett bra laxfiske i Klarälven skulle vara ett utmärkt stöd för utvecklingen av turistnäringen. Detta gäller även öringfisket i Klarälvens biflöde. Det borde även ligga i ett kraftbolags intresse att bevara fisket när det gäller lax- och öringfisket i Klarälven och dess biflöden. Samtliga domar bör omprövas och ges tvingande bestämmelser om återställande av fiskemöjligheterna.

En pakettlösning av samtliga nu existerande vattendomar borde eftersträvas. En mera detaljerad och moderniserad *älvplan* i syfte att reparera gamla försyndelser och föråldrade synsätt bör kunna uppnås. Fiskeristyrelsen har nyligen påbörjat förhandlingar med berörda kraftverksföretag om en älvplan som avser att omfatta samtliga vattendomar i Klarälven.

Denna älvplan skulle då omfatta utsättning av smolt som kompensation för tidigare förstörda reproduktionsområden och de smoltförluster som skett och alltjämt sker. Frågan om laxuppvandring och laxtrappor bör aktualiseras vid dessa förhandlingar.

En annan fråga som borde aktualiseras är det s. k. centralfisket som finns i Deje och som helt handhas av bolagsintressen i nuläget. Samhället borde ges ökad insyn i den fiskeprocess som här pågår. Frågan om centralfiskets framtid bör aktualiseras, och det finns alltmer övertygande skäl för att nämnda centralfiske överförs i samhällets regi. I dessa förhandlingar bör frågan väckas huruvida det nuvarande centralfisket skall flyttas från Deje och exempelvis till Erlanderlaboratoriet i Munkfors. Frågan bör under alla förhållanden väckas i vad gäller både samhällets insyn och inflytande och en eventuell flyttning av centralfisket.

Frågan om en framtida odling av Vänerns lax- och öringbestånd ingår i *Vänerprojektet Laxfond*. Redan nu kan man konstatera att för att förverkliga nämnda projekt är det ofrånkomligt att anlägga minst två nya avels- och odlingsanläggningar. En odlingsanstalt bör ligga i närheten av Karlstad där den naturliga lekvandrande fisken startar sin färd upp mot Klarälven. Den andra avels- och odlingsanläggningen bör ligga i närheten av Gullspång, där Gullspångslaxen hittar sina ursprungliga reproduktionsområden i Gullspångsälven. Båda anläggningarna bör ligga under allmänt huvudmannaskap.

Utskottet behandlar inledningsvis motionärernas yrkanden om viss ändring i vattenlagen och om befintliga vattendomar rörande Klarälven (yrkandena 1–3).

I 3 kap. vattenlagen (1983:291) anges de allmänna förutsättningarna för vattenföretag. Enligt 3 kap. 11 § skall den som vill utföra ett vattenföretag som kan skada fisket utan ersättning vidta och underhålla behövliga anordningar för fiskens framkomst eller fiskets bestånd, släppa fram vatten för ändamålet samt iakttä de villkor i övrigt som kan behövas till skydd för fisket.

Exempel på åtgärder som kan föreskrivas med stöd av paragrafen är anläggande av fisktrappa eller ålyngelledare och upptransport av yngel eller lekfisk. Vidare kan företagaren förpliktas att ställa i ordning nya lekplatser eller att anlägga och driva en fiskodlingsanstalt. Paragrafen har utformats så att förpliktelserna inte behöver begränsas till det vattenområde som berörs av vattenföretaget. De kan alltså även avse bivattendrag, vilket stämmer överens med användningsområdet för den fiskeavgift som kan ersätta åtgärderna.

Skyldigheten att vidta åtgärder av angivet slag är inte absolut; i vissa fall kan särskilda fiskeavgifter bestämmas i stället för villkor enligt 3 kap. 11 §. Närmare bestämmelser om fiskeavgifter finns i 10 kap. 5 § vattenlagen. Avgiften kan användas för fiskefrämjande åtgärder i det vatten som berörs av företaget eller i något angränsande vattenområde.

Utskottet anser det inte lämpligt att förordna något generellt förbud mot dispenser från skyldigheten att anlägga laxtrappor m. m. Det finns många olika metoder att föra vandringsfisk förbi hinder i vattendragen. I många fall kan förhållandena vara sådana att en laxtrappa e. d. inte är ett realistiskt alternativ. Vattendomstolen bör givetvis ha möjlighet att från fall till fall bedöma vilka åtgärder som bäst gagnar fisket. Med det anförda avstyrker utskottet yrkande 1 i motionen.

I anslutning till motionens yrkanden om visst agerande från riksdagens och regeringens sida för omprövning av gällande vattendomar bör framhållas att det allmännas intressen i vattenmål bevakas av kammarkollegiet; i hithörande fall givetvis med biträde av fiskeristyrelsen. De nya bestämmelserna i 15 kap. vattenlagen om omprövning till förmån för allmänna intressen ger goda möjligheter att aktualisera framför allt frågor om anordningar till skydd för fisket. Utskottet har inhämtat att förhandlingar förs mellan kammarkollegiet, fiskeristyrelsen och berörda kraftföretag om villkoren rörande fisket i Klarälven. Man har försökt nå en samlad överenskommelse för samtliga omprövningsmål inom en provisorisk älvplan. Arbete pågår på att få fram en definitiv älvplan. Av det anförda framgår att yrkandena 2 och 3 i motionen ej påkallar någon åtgärd från riksdagens sida.

Frågan om det allmännas insyn i och eventuell inlösen av det s. k. centralfisket i Deje torde i första hand få bedömas av fiskeristyrelsen. Från styrelsens sida har anförts att frivillig överenskommelse föreligger med kraftbolaget om att centralfisket används för avelsändamål samt att det är

förenat med stora kostnader att driva detta fiske. Genom bestämmelser i vederbörande vattendomar har fiskerimyndigheterna fått möjlighet till insyn i avelsfisket i Klarälven och att ge föreskrifter rörande detsamma. Det anförda innebär att yrkande 4 i motionen avstyrks av utskottet. Vidare avstyrks yrkande 5 i motionen om flyttning av centralfisket med hänvisning till att det enligt fiskeristyrelsens bedömning ej finns några biologiska skäl för en sådan flyttning.

Utskottet delar motionärernas bedömning av Vänerns lax- och öringbestånd som en unik nationell resurs. Som utskottet tidigare anført är det viktigt att de naturliga laxfiskstammarna i Väner och dess tillflöden kan bevaras (JoU 1985/86:19). För detta talar bl. a. intresset att skydda värdefullt genetiskt material. I enlighet med vad motionärerna anført är dessa frågor också angelägna för turist- och rekreationsintresset, liksom för yrkesfisket. Det arbete som utförs inom ramen för projektet Laxfond för Väner bör vara ägnat att i viss mån tillgodose motionärernas synpunkter. Utskottet utgår från att fiskeristyrelsen i sitt arbete med hithörande frågor även uppmärksammar frågan om behövliga avels- eller odlingsanläggningar. Utöver dessa uttalanden bör yrkande 6 i motionen ej föranleda någon åtgärd.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo905.

Stockholm den 7 oktober 1987

På jordbruksutskottets vägnar

Karl Erik Olsson

Närvarande: Karl Erik Olsson (c), Håkan Strömberg (s), Grethe Lundblad (s), Ove Karlsson (s), Lars Ernestam (fp), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Jens Eriksson (m), Lennart Brunander (c), Jan Jennehag (vpk), Leif Marklund (s), Ivar Virgin (m), Björn Ericson (s), Bengt Rosén (fp) och Bengt Kronblad (s).